

Protokoll 12.05.2020

Styremøte i Øvre Pasvik nasjonalparkstyre / Pa'ččjoogg meermeä'ccstu'vrr

Øvre Pasvik
nasjonalparkstyre

Báhcaveaji
álbmotmea-
hceestivra

Pá'jj-Pa'ččjoogg
meermeä'cc

Tidspunkt: tirsdag 12. mai 2020, møte kl. 11.30-16.00; 4.5 time.

Sted: Svanhovd

Anne Wikan fra NIBIO Svanhovd og Kim Daniel Hansen fra Miljødirektoratet deltok under orienteringssak om nye nettsider og ny informasjonsbrosjyre. Anne Wikan deltok også under orienteringssak vedrørende 50 års jubileet for Øvre Pasvik nasjonalpark.

TILSTEDE:

Styret Kurt Wikan, leder Cecilie Hansen, nestleder Arne Liaklev, styremedlem Ole K. Josefsen, varamedlem for Hanne Christine Holmberg Sundfær	
Meldt forfall: Hanne Christine Holmberg Sundfær	Sekretariat: Rolf E. Sch. Kollstrøm, nasjonalparkforvalter

Sak 09/2020 Åpning av møte, registrering og godkjenning

- Registrering av deltakere, styret er beslutningsdyktig.
- Cecile Hansen velges til å underskrive protokollen
- Innkalling og sakliste ble godkjent.
- Protokoll fra styremøte 27.02.20 ble godkjent.

Sak 10/2020 Orienteringssaker

- Ny bok om Øvre Pasvik nasjonalpark, Tom & Tom Forlag, forvalter har skrevet et omfattende korrigerende innspill til bokmanusets del om Øvre Pasvik nasjonalpark. Tatt til orientering
- Nye nettsider og ny informasjonsbrosjyre i kjølvannet av besøksstrategien, tatt til orientering.
- Jubileum ØPN 50 år, Aktiviteter og arrangement. Jubileumsavis som vedlegg til Sør-Varanger Avis fredag den 5. juni. Hovedarrangement 20. juni kl. 12.00-18.00 ved Info.punkt Gjøken. Svanhovd stiller med telt og servering under dette arrangementet, forhåndspåmelding pga koronakrisen og smittevernregler, maks 100 deltakere. Tatt til orientering.

- D. Fremdrift Infopunkt Gjøken, Kolarctic PAN. [Se planer for restaurering av byggene.](#) Tatt til orientering.
- E. Møte i Veirådet, skogsbilveier i Pasvik 13. mai. Styreleder og forvalter deltok på digitalt møte.
- F. Mulige opplegg for kursing av nasjonalparkstyrer, utsatt landssamling mv. orientering under møtet. Forvalterne vil planlegge et fysisk møte for styrene i Finnmark på senhøsten.
- G. Høring fra Finland; Finlands miljøverndepartement angående forslag til regional arealplan for Nord-Lappland, frist 22. mai, orientering under møtet. Forvalter utarbeider et innspill ut fra diskusjonen i styremøtet.
- H. Eventuelt. Neste styremøte blir 05. juni 2020.

Sak 11/2020 Søknad om bruk av metalldetektor mv

Jon Aronsen søker i brev datert 21.03.20 på vegne av seg selv og 2 andre privatpersoner, Bjørn Sotkajævi og Simen Hamborg Amundsen, om tillatelse til søk , registrering og nødvendig avdekking av tyske og sovjetiske krigsetterlatenskaper i Sør-Varanger kommune, se vedlegg. Søknaden har gått til Finnmarkseiendommen (FeFo) og til nasjonalparkstyret. Søknaden til Øvre Pasvik nasjonalparkstyret oppfattes å gjelde både Øvre Pasvik nasjonalpark og Øvre Pasvik landskapsvernområde.

Søkerne henviser i søknaden til samarbeidet de har hatt med UiT Norges artiske universitet og nasjonalparkstyret i kartleggingen av Luftwaffe-leiren i Øvre Pasvik landskapsvernområde.

I søknaden beskrives behov for søk i et videre samarbeid med UiT ved Bjørnar Olsen mellom Gjøkåsen og Grensefoss i landskapsvernområdet, hovedsakelig mellom Pasvikelva og skogsbilveien. Søket med metalldetektor gjelder primært det som ligger dekket av vegetasjon og ellers aldri vil bli funnet, og ikke overflateobjekter. De ønsker også søk i vann på Gjøkåsen med magnet og ekkolodd/sonar. Søkerne understreker at deres aktivitet ikke er økonomisk motiverte og at funn fra området gjerne kan gå inn i en krigshistorisk utstilling på det planlagte Informasjonspunkt Gjøken.

FeFo svarte den 27.03 med kopi til nasjonalparkstyret. FeFo ga søkerne grunneieres tillatelse til metallsøkning på Finnmarkseiendommen i Sør-Varanger kommune, med noen vilkår, se vedlegg. Blant annet at terreng tilbakeføres ved at jord, stein og torv legges tilbake etter flytting, og at metallsøk i vernet område må avklares med vernemyndighet.

Forvalter ga søkerne et foreløpig svar den 16.04, og opplyste at saken ville bli styrebehandlet rundt midten av mai.

Vedtak

Nasjonalparkstyret for Øvre Pasvik ser på etterlatenskaper fra 2. verdenskrig som nyere tids kulturminner, som må forvaltes mer bevisst enn tidligere. Det er et behov for ytterligere kartlegging av disse kulturminnene i verneområdene i Øvre Pasvik som en del av framtidig forvaltning og skjøtsel. Nasjonalparkstyret må i samråd med kulturvernmyndighetene, bruke arkeologisk kompetanse både for å sikre faglig dokumentasjon av krigsminner men også slik at andre og eldre kulturminner identifiseres og ivaretas.

Nasjonalparkstyret vektlegger at kunnskapsgrunnlaget om slike kulturminner er for svake, og mulige negative konsekvenser for kulturminnene og landskapet gjør at styret vil ha en restriktiv holdning etter føre-var prinsippet.

Nasjonalparkstyret vil derfor ikke gi dispensasjoner til uthenting av kulturminner som krever tiltak i terreng, vegetasjon eller jordsmonn, f.eks. ved bruk av spade eller lignende. Framtidig dokumentasjon skal skje som kartlegging og skjøtsel i regi av nasjonalparkstyret i samarbeide med arkeologisk kompetanse. I denne sammenhengen vil det selvsagt være nyttig med et samarbeide med lokale ressurspersoner som deltar under faglig ledelse av arkeologer. Disse har stor lokal-kunnskap og allerede har gjort en stor innsats bl.a. med metalldetektorer innen Øvre Pasvik landskapsvernområde, under faglig ledelse av arkeologer ved UiT. Dette gjelder i høy grad de som står bak søknaden.

Søk i vann med magnet og ekkolodd/sonar på Gjøkåsen innenfor Øvre Pasvik landskapsvernområde, omfattes ikke av verneforskriften.

Bakgrunn

Omsøkte tiltak er i hovedsak i Øvre Pasvik landskapsvernområde, men søkerne nevner også Øvre Pasvik nasjonalpark.

Selve ferdselen i forbindelse med søk er på linje med annet friluftsliv som ikke er regulert av verneforskriftene. Søknaden vurderes derfor i forhold til ønsket om å hente ut objekter som ligger på bakken og objekter som må graves fram.

I forvaltningsplanen for Øvre Pasvik nasjonalpark og Øvre Pasvik landskapsvernområde (2009) heter det i kap. 4.2 om krigsetterlatenskaper:

4.12 Krigsetterlatenskaper

Rester etter militær aktivitet fra siste verdenskrig finnes flere steder i Øvre Pasvik, særlig i landskapsvernområdet. Dette er imidlertid ikke systematisk kartlagt. På Grensefossmoen er det spor etter en fangeleir for skogsarbeid, mens det ved Sarima er rester av en russisk militærleir. På Tangenfjell er det rester av tyske luftvernstillinger, piggråd med mer. Det er også piggrådrester sør for Gjøkåsen og ved Pasvikelva nord for Grensefoss.

Tiltak

- Kartlegge krigsetterlatenskaper, særlig i landskapsvernområdet, med tanke på opprydding. Dette må skje i samarbeid med kulturminnemyndighetene, i dette tilfelle Finnmark Fylkeskommune

Øvre Pasvik nasjonalparkstyret har samarbeidet med lokale krigshistorikere og UiT om å avdekke krigshistorikken i Øvre Pasvik landskapsvernområde. Her har privatpersoner utført et imponerende frivillig arbeide, fra lenge før landskapsvernområdet ble etablert (2003). I nyere tid har styret etablert et samarbeide med UiT Norges arktiske universitet om en planmessig og vitenskapelig dokumentering av spesielt Luftwaffe-leiren i Øvre Pasvik landskapsvernområde. Dette skjer i en dialog med kulturvern avdelingen i Troms og Finnmark fylkeskommune.

I dette samarbeidet har lokale ressurspersoner bidratt svært positivt, herunder de som står bak søknaden som behandles her. Denne kartleggingen er en del av styrets forvaltning og skjøtsel av verneverdiene. Kunnskapen som framkommer vil også nyttes i framtidig publikumsinformasjon.

UiT sier i sin rapport [Arkeologisk registrering av Luftwaffe-leiren ved Gjøkåsen](#) at Luftwaffe-leiren og kulturminnene i dette området har en betydelig pedagogisk- og vitenskapelig verdi. «For eksempel er sporene etter leiren relativt velbevarte og representerer samtidig en sjelden type krigsminne fra andre verdenskrig. Som en del av et landskapsvernområde, så er Luftwaffe-leiren ved Gjøkåsen et viktig eksempel på et sted hvor nyere tids kulturminner og natur vernes og kan forvaltes side om side.

Slik det beskrives godt i rapporten fra UiT så har krigsetterlatenskaper ofte vært betraktet som uønsket og som skrapjern. Jfr at det i forvaltningsplanen fra 2009 heter at krigsetterlatenskaper skal kartlegges, med tanke på opprydding. Slike etterlatenskaper er heller ikke beskyttet av kulturminneloven. Etter hvert som tidsvitnene fra 2. verdenskrig forsvinner blir krigslandskapet med sine gjenstander og objekter en svært viktig del av krigshistorien, og må forvaltes med større bevissthet som kulturminner. Arkeologene har i mange sammenhenger understreket forskjellen på en arkeologisk undersøkelse av objekter under bakken i motsetning til å grave ut et objekt for deretter å legge jordsmonn og vegetasjon tilbake. En arkeologisk undersøkelse gir mer kunnskap om objektet sett i sammenheng med sine omgivelser, mens en målrettet oppgraving hindrer framtidig uthenting av en rekke informasjonen. Denne eksponeringen starter en nedbryting av objektet med kulturspor i omgivelsene, selv om jordsmonn og vegetasjon legges tilbake.

Formålet med [Øvre Pasvik nasjonalpark](#) er å ta vare på et stort, sammenhengende barskogområde som i det vesentlige urørt i forhold til tekniske inngrep, ta vare på et skogøkosystem med et egenartet og variert biologisk mangfold, sikre variasjonsbredden av naturtyper i regionen samt ta vare på landskapsformer, særpregede geologiske forekomster og kulturminner. Ivaretagelse av naturgrunnet innenfor nasjonalparken er viktig for samisk kultur og næringsutnyttelse. Området skal kunne brukes til reindrift, naturopplevelse og utøvelse av tradisjonelt og enkelt friluftsliv med liten grad av teknisk tilrettelegging. Området er vernet mot inngrep av enhver art, herunder oppføring av bygninger, andre varige eller midlertidige innretninger, gjerder og anlegg, veibygging, bergverksdrift, vassdragsregulering, graving og påfylling av masse, sprenging og boring, uttak og fjerning av stein, mineraler eller fossiler, hogst, drenering og annen form for tørrlegging, nydyrking, bakkeplanering, fremføring av luft- og jordledninger, bygging av bruer og klopper, oppsetting av skilt, merking av stier, løyper o.l. Opplistingen er ikke uttømmende.

I verneforskriften §3 Vernebestemmelser heter det i i pkt 4 om kulturminner:

- 4.1 Kulturminner skal beskyttes mot skade og ødeleggelse. Løse kulturminner skal ikke flyttes eller fjernes.
- 4.2 Forvaltningsmyndighetene kan gi tillatelse til restaurering og skjøtsel av kulturminner.

Det er altså ikke tillatt å verken grave i bakken eller flytte eller fjerne kulturminner. Søknaden innenfor nasjonalparken må derfor vurderes som en dispensasjon fra verneforskriften etter naturmangfoldlovens [\(NML\) § 48](#).

Formålet med vernet av [Øvre Pasvik landskapsvernområde](#) er å ta vare på et særpreget natur- og kulturlandskap med et rikt plante- og dyreliv, sikre variasjonsbredden av naturtyper i regionen og ta vare på landskapsformer og særpregede geologiske forekomster. Området skal kunne nyttes til reindrift og naturopplevelse. For Øvre Pasvik landskapsvernområde gjelder følgende bestemmelser med tanke på fysiske tiltak, jf. § 3, punkt 1.1 i verneforskriften: "Med de unntak som følger av forskriften punkt 1.2. og 1.3 er det forbud mot oppføring av bygninger, anlegg eller andre faste innretninger, framføring av luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, drenering eller annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, uttak og fjerning av stein, mineraler og fossiler, bergverksdrift, neddemming av nye områder, nydyrking, endring av treslagssammensetning, hensetting av campingvogner og bobiler for overnatting. Opplistingen er ikke uttømmende".

Verneforskriften inneholder ingen bestemmelser om løse kulturminner. I veilederen "[Kulturminner i områder vernet etter naturmangfoldloven](#)" kap. 4.3 (s. 21) står det:

"I tillegg til freda og verna kulturminner, har verneverdige kulturminner uten formell vernestatus beskyttelse i nasjonalparkene. I landskapsvernområdene er slike kulturminner beskyttet dersom de preger og er en del av landskapet."

Forvalter har bedt om en uttalelse fra Miljødirektoratet og de sier at tufter, skytestillinger osv. kan falle under det som "preger landskapet", men ikke løse gjenstander som man kan "samle". Dersom slike kulturminner skal beskyttes av lov må nok kulturminnemyndigheten foreta et vernevedtak etter kulturminneloven, eller beskyttelse kan skje ved at grunneier kan gi restriksjoner.

Forvalter vurderer derfor at verneforskriften ikke hindrer å plukke løse gjenstander som ligger på bakken, men at menneskeskapte strukturer som former terrenget og vises på overflaten er beskyttet av verneforskriften.

Søknaden må derfor også innenfor landskapsvernområdet vurderes som en dispensasjon fra verneforskriften etter naturmangfoldlovens [\(NML\) § 48](#).

Nasjonalparkstyret kan gi dispensasjon fra verneforskriften dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig, eller dersom sikkerhetshensyn eller hensynet til vesentlige samfunnsinteresser gjør det nødvendig. jfr NML § 48, første ledd. Tiltaket vurderes ikke som ikke nødvendig verken i forhold til sikkerhetssyn eller vesentlige samfunnsinteresser. Vurderingen blir derfor i forhold om nasjonalparkstyret skal bruke sin mulighet til dispensasjon («kan gi») sett i forhold til vernevedtakets formål og påvirkning av verneverdiene.

I vurderingen av søknaden skal prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 vektlegges.

- kunnskapsgrunnlaget (§ 8)
- føre-var-prinsippet (§ 9)
- økosystemtilnærming og samlet belastning (§ 10)
- kostnader ved miljøforringelse bæres av tiltakshaver (§ 11)
- miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder (§ 12)

Forslag til vedtak

Nasjonalparkstyret for Øvre Pasvik ser på etterlatenskaper fra 2. verdenskrig som nyere tids kulturminner, som må forvaltes mer bevisst enn tidligere. Det er et behov for ytterligere kartlegging av disse kulturminnene i verneområdene i Øvre Pasvik som en del av framtidig forvaltning og skjøtsel. Nasjonalparkstyret må i samråd med kulturvernmyndighetene, bruke arkeologisk kompetanse både for å sikre faglig dokumentasjon av krigsminner men også slik at andre og eldre kulturminner identifiseres og ivaretas.

Nasjonalparkstyret vektlegger at kunnskapsgrunnlaget om slike kulturminner er for svake, og mulige negative konsekvenser for kulturminnene og landskapet gjør at styret vil ha en restriktiv holdning etter føre-var prinsippet.

Nasjonalparkstyret vil derfor ikke gi dispensasjoner til uthenting av kulturminner som krever tiltak i terreng, vegetasjon eller jordsmonn, f.eks. ved bruk av spade eller lignende. Framtidig dokumentasjon skal skje som kartlegging og skjøtsel i regi av nasjonalparkstyret i samarbeide med arkeologisk kompetanse. I denne sammenhengen vil det selvsagt være nyttig med et samarbeide med lokale ressurspersoner som deltar under faglig ledelse av arkeologer. Disse har stor lokal-kunnskap og allerede har gjort en stor innsats bl.a. med metalldetektorer innen Øvre Pasvik landskapsvernområde, under faglig ledelse av arkeologer ved UiT. Dette gjelder i høy grad de som står bak søknaden.

Styrets behandling

Styret påpekte at søknaden også omfattet søk i vann på Gjøkåsen med magnet og ekkolodd/sonar. Styret mente at dette ikke medførte bruk av motor. Aktiviteten omfattes derfor ikke av verneforskriften for Øvre Pasvik landskapsvernområde som bl.a. forbyr bruk av motor på modellfly, modellbåt og lignende, jfr §3 Vernebestemmelser, pkt. 6 Forurensning.

Forvalter foreslo et tillegg til vedtaket:

«Søk i vann med magnet og ekkolodd/sonar på Gjøkåsen innenfor Øvre Pasvik landskapsvernområde, omfattes ikke av verneforskriften.»

Styrets vedtok forslag til vedtak med tilføyelsen om søk i vann. Vedtaket er gjengitt i sin helhet på sidene 2 og 3.

_____sign_____

Kurt Wikan leder

Rett protokoll bekreftes:

_____sign_____

Cecilie Hansen